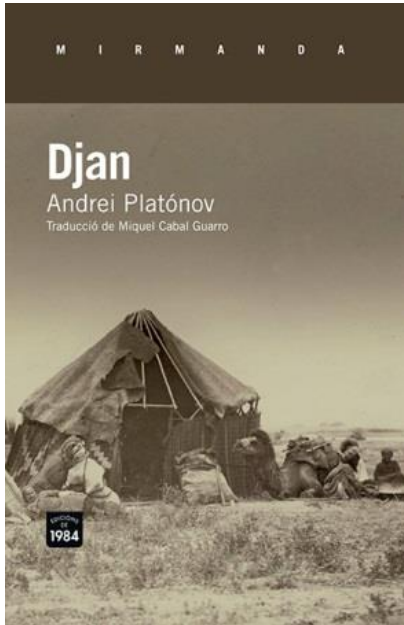

«Retorn a l'estepa»

Blog **Especulacions d'un Neanderthal**

Al bell mig de l'Àsia Central, vorejant el mar d'Aral i la desembocadura del riu Amudarià, entre la república socialista soviètica del Turkmenistan i la de l'Uzbekistan, hi vivien els djan, una comunitat nòmada desarrelada de tot i de tothom, composta per gent de procedències diverses però amb l'únic tret comú de ser desgraciats, marginats i paupèrrims, que vivien sense més objectiu o il·lusió que la pura inèrcia. Segons els antics perses, aquesta era la terra on hi vivia Ahriman, que, derrotat per Ormazd, hagué d'exiliar-se més enllà del món dels vius, en una terra on la línia entre la vida i la mort esdevenia totalment imperceptible.

Perquè aquesta terra, ben bé al mig de la ruta de la seda, en altre temps transitada constantment per persones, mercaderies i idees, als anys trenta del segle XX és un enorme erm, on els oasis gairebé s'han assecat, els caravanserralls estan en plena decadència i per gran part de les rutes de transhumància les ovelles escarransides hi campen sense control.

En Nazar Txagatàiev, d'origen djan, fou abandonat per la seva mare en no tenir aquesta ni capacitat ni forces per alimentar-lo. Arribat a la ciutat, és acollit per l'incipient Estat soviètic, que el cuida, l'alimenta i l'envia a Moscou per educar-lo. A mitjans dels anys trenta, en ple ascens i assentament del poder estalinista, Nazar Txagatàiev serà enviat de nou a la seva terra natal, entre els deserts del Kizilkum i el Karakum i els aiguamolls de la desembocadura de l'Amudarià, per portar-hi el socialisme o, més aviat, fer-hi el socialisme. Fer el socialisme, un objectiu incert, difús, i encara més pretendre-ho en un entorn d'indústria i agricultura pràcticament inexistent. Nazar Txagatàiev creu en el socialisme com a font de felicitat i harmonia per a la població.

Stalin era viu i acompliria igualment la felicitat universal dels desgraciats; però era llàstima que el poble djan, el més necessitat de vida i de felicitat de tots els pobles de la Unió Soviètica, llavors ja fos mort.

Però aviat descobrirà com de difícil serà complir aquesta tasca, si és que és possible fer-ho, en un entorn tan dispersat i remot, on amb prou feines saben què vol dir la paraula “Stalin” i on han perdut les ganes de viure.

En Nur-Muhàmmad cada dia s’apuntava els difunts i en Txagatàiev en comprovava la mort, els parava l’orella al cor i n’examinava els ulls, perquè un cop en Sufian i un altre vell, l’esclau de Fergana Oraz Babàiev, s’havien fet els morts. Però en Txagatàiev els havia posat drets i els havia manat que continuessin vivint.

—Per què volíeu morir?

—L’ànima se’ns ha entumit de viure, els ossos se’ns han ressecat i s’han torçat, les venes se’ns han arrugat: volen estirar-se, que la pluja els mulli, que el vent els eixugui i els cucs els masteguin, i jo els faig nosa...

—No acabem de saber viure, ho hem provat cada dia.

—No passa res, n’aprendrem tots junts —va dir-li en Txagatàiev.

—Aguantarem una mica —va acceptar en Sufian— i després ens morirem tots sense voler.

Djan és també el retrobament de Txagatàiev amb els seus orígens, el xoc entre el pragmatisme soviètic, la urgència del desenvolupament planificat i el lent girar d’un món apartat de tot, profundament espiritual, i que no coneix més planificació que el seguir el creixement d’escarransits brots d’herba per poder alimentar els seus ramats transhumants.

El llenguatge emprat per Platónov és sumptuós, sensual, però també dur. És capaç d’emboïllar situacions extremes i doloroses amb un vel gairebé poètic, espiritual i catàrtic. De presentar-nos una naturalesa inhòspita, erma i, no obstant això, mostrar-la viva, dotar-la de característiques i accions gairebé humanes, en contrast amb els éssers humans, entitats sense iniciativa pròpia, gairebé morts en vida, totalment a la mercè del seu entorn. Al llegir-lo, se’ns fa inevitable pensar en la influència que rebé de clàssics com Dostoievski o Gorki així com, sobretot en la present obra, dels poetes perses i místics d’arrel sufí.

Andrei Platónov (1899-1951) recolzà la Revolució Russa des del primer moment i arribà a ser un escriptor important, reconegut pel règim soviètic. Abans de dedicar-

se completament a la literatura, es graduà com a enginyer electrotècnic i treballà en nombrosos projectes d'infraestructures per tota la Unió Soviètica, a mitjans de la dècada dels 20, entre els quals, projectes d'enginyeria en les inhòspites ribes del Mar d'Aral. Allà hi conegué de primera mà els efectes nefasts de la col·lectivització forçosa i de l'assentament de poblacions senceres que portaven mil·lennis amb un estil de vida nòmada. Aquesta experiència el marcà i l'influí decisivament per escriure *Djan* (1935), que juntament amb *Txevengur* i *La rasa* (1927 i 1929, respectivament, ambdues publicades també per Edicions de 1984 [traducció de **Miquel Cabal Guarro**]) li valgué dures crítiques per part del govern estalinista, que el condemnà a l'ostracisme. Platónov acabà els seus dies fent d'escombriaire.

Malgrat la similitud geogràfica i temporal que inevitablement ens pot portar a pensar en el viatge que realitzaren a principis dels anys 30 Ella Maillart i Peter Fleming (germà d'Ian, creador de James Bond), des de Pequín fins al Turquestán, anotat en el cèlebre *News from Tartary* i en l'excel·lent *Oasis Prohibidos*, *Djan* constitueix un retrat molt més tràgic, poètic i també introspectiu, sense perdre's tant en la descripció de l'entorn i en el descobriment d'una terra desconeguda. En aquest sentit, doncs, no es pot pensar en *Djan* com en un llibre de viatges; *Djan* és pura literatura, amb dosis de tragèdia, de poesia. Encara que, de ben segur, entusiasmarà també als amants de la literatura de viatges, així com està entusiasmant als amants de la literatura de primer ordre.

PD: Sé que a molta gent no li agrada llegir amb música de fons, però no deixa de ser cert que, sovint, hi ha llibres que combinats amb música, simplement, funcionen. En aquest cas, escoltar el krautrock ètnic de The Gateless Gate (Xinjiang, 2012) mentre llegim *Djan*, simplement, funciona.